

УДК 378.014

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-1-39-40-50

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Зінченко Володимир Павлович

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
e-mail: volod_zin@i.ua
ORCID ID 0000-0002-2101-903X

У статті охарактеризовано основні методологічні підходи до вивчення процесу формування у майбутніх педагогів профорієнтаційної компетентності, яка являє собою комплекс особистісних можливостей педагога, які дозволяють йому ефективно і доцільно реалізовувати цілі і завдання профорієнтаційної роботи та реалізувати власну професійну траєкторію. А саме: системний, синергетичний, особистісний, гуманістичний, діяльнісний, аксіологічний, прагматичний, компетентнісний, інтердисциплінарний. які в своєму комплексі створюють передумови до того, щоб майбутній педагог постійно знаходився в умовах особистісного і профорієнтаційного становлення. Визначені методологічні підходи є основою для створення моделі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів

Ключові слова: методологія, методологічний підхід, підготовка вчителя, профорієнтаційна компетентність.

Постановка проблеми. У концепції педагогічної освіти, затвердженій наказом МОН України від 16.07.18 р. № 776 наголошується на формуванні конкурентоздатних, мобільних, готових до творчого пошуку і самореалізації педагогів: «Конкурентоспроможність педагогічного працівника визначається його професіоналізмом, залежить від рівня кваліфікації, досвіду педагогічної діяльності, майстерності, наявності професійно значущих якостей, зокрема мобільності, особистої відповідальності за власний неперервний професійний розвиток, налаштованості на сприйняття нового, здатності до особистого творчого розвитку, інноваційних пошуків і відкриттів» [16].

Важливим чинником професійної мобільності та конкурентоздатності педагога є рівень його профорієнтаційної компетентності. Тому питання, пов'язані з формуванням цієї інтегративної якості педагога слід розглянути з різних сторін.

Актуальність дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів у закладах вищої освіти обумовлена суперечностями між зростанням вимог до рівня розвитку профорієнтаційної компетентності педагогів і фактичним рівнем їх підготовленості до профорієнтаційної діяльності і формування власної професійної траєкторії педагогічної діяльності; між доцільністю формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів у ЗВО і недостатньою розробленістю теоретичних основ формування профорієнтаційної компетентності студентів в широкому розумінні в умовах закладу вищої освіти; між необхідністю методичного супроводу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів і недостатністю його програмно-змістовного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів розглядалися низкою вітчизняних та зарубіжних дослідників. Насамперед вивчалися проблеми формування профорієнтаційної компетентності учителів технологій (Х. Процько [25], П. Дмитренко, І. Косяк [6]); фізичного виховання (П. Макаров [19]); інформатики (Г. Шліхта [31]); української мови і літератури (Н. Медвідь [13]); історії (В. Абакумова [11]); фізики (В. Шарко, Д. Грабчак [30]); географії (В. Щабельська, Ю. Пологовська [32]); соціальних педагогів (Л. Міщик [12], (В. Поліщук [23]), психологів (О. Зайцева [9]) та ін. Основний напрям цих досліджень – формування профорієнтаційної компетентності як здатності до організації та проведення профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Але залишились не розкритими питання ролі профорієнтаційної компетентності у формуванні власної освітньої і професійної траєкторії, професійної мобільності і конкурентоздатності на ринку праці. Насамперед не визначені методологічні підходи до вивчення цієї проблеми.

Мета статті: полягає в обґрунтуванні методологічних засад дослідження процесу формування профорієнтаційної компетентності педагога у забезпеченні ефективності його профорієнтаційної роботи з учнями та власної професійної кар'єри.

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалось, профорієнтаційна компетентність педагога стала предметом досліджень багатьох учених, хоча визначення даного поняття відрізняються. Тому зупинимось на методологічних підходах і принципах, які доцільно використати в під час дослідження процесу формування

профорієнтаційної компетентності.

«Методологічний підхід – це сукупність ідей, що визначають загальну наукову світоглядну позицію вченого, принципи, що становлять основу стратегії дослідницької діяльності, а також способи, прийоми, процедури, що забезпечують реалізацію обраної стратегії в практичній діяльності» [8, с. 113].

У нашому випадку – це сукупність вихідних положень, що визначають стратегію щодо дослідження змісту, технології та процесу формування профорієнтаційної компетентності педагога.

При цьому профорієнтаційну компетентність ми визначаємо як багаторівневе і багатовекторне утворення особистості, яке забезпечує здатність проведення профорієнтаційної роботи з учнями та формування власної професійної траєкторії, професійної мобільності та конкурентоздатності.

Важливим аспектом процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів в умовах ЗВО є визначення сукупності наукових підходів і відповідних їм принципів, які впливають на вибір способів і засобів навчання, забезпечують побудову цілісного процесу професійної підготовки. Розглядаючи формування профорієнтаційної компетентності як складний і багатоаспектний процес, повноцінне вивчення якого не може здійснюватися з однієї точки зору, ми спиралися на поєднання **системного, синергетичного, гуманістичного, особистісного, діяльнісного, аксіологічного, праксеологічного, компетентнісного, інтердисциплінарного підходів**.

Виходячи з того, що виділяється 4 рівні методології (філософська, загальнонаукова, конкретної науки, конкретного дослідження), коротко зупинимось на реалізації цих методологічних підходів у дослідженні процесу формування профорієнтаційної компетентності педагогів.

Системний підхід (Е. Юдін [33], В. Беспалько, В. Костюк, О. Маліновський, А. Стогній, А. Уйюмов та ін.) передбачає розгляд досліджуваного об'єкта як цілісної динамічної системи, що входить на правах компонента до більшої метасистеми, а кожен компонент, в свою чергу, може розглядатись як підсистема. Цей загальнонауковий підхід дозволяє: розглядати процес формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів як складну педагогічну систему, що володіє специфічним змістом і основними ознаками педагогічної системи (компоненти, структура, функції, підпорядкованість тощо); визначити мету, як чинник формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів; спроектувати модель процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів, виявити структурні компоненти, їх місце і значення; розкрити діалектику їх взаємозв'язку. Основними принципами системного підходу до дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів є:

– принцип цілісності, який відображає структуру педагогічної системи в різноманітті необхідних для її функціонування взаємопов'язаних, взаємодіючих компонентів і реалізується при побудові моделі процесу формування профорієнтаційної компетентності в умовах ЗВО; згідно з цим принципом система володіє новою інтегративною якістю, що не зводиться до суми якостей складових частин і являє собою здатність до здійснення профорієнтаційної діяльності з учнями і здатність до професійного саморозвитку;

– принцип комплексності – передбачає розгляд системи формування профорієнтаційної компетентності у її зв'язках на рівні метасистеми та підсистем з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на її функціонування;

– принцип системотвірних відносин – вимагає визначення тих компонентів і взаємозв'язків, які забезпечують її існування і функціонування; в даному випадку системотвірним компонентом формування профорієнтаційної компетентності є мета;

– принцип субординації – вимагає при дослідженні будувати ієрархію компонентів і відносин, що впливають на формування профорієнтаційної компетентності;

– принцип динамічності – передбачає розгляд компонентів процесу формування профорієнтаційної компетентності як змінних;

– принцип прогностичності – забезпечує прогнозування стану досліджуваного об'єкта в майбутньому.

Однак системний підхід, забезпечуючи загальний напрям дослідження, не повністю розкриває особливостей діючих суб'єктів формування профорієнтаційної компетентності.

Синергетичний підхід (Г. Хакен [36], В. Аршинов [1], В. Буданов [4], В. Кремень [17] та ін.), дозволяє розглядати педагога як самоорганізовану систему, здатну реалізувати свій профорієнтаційний потенціал через самоорганізацію в процесі освітньої та трудової діяльності; визначити сутність і зміст профорієнтаційного саморозвитку особистості майбутніх педагогів в умовах ЗВО, як стратегію розкриття їх професійного потенціалу; обґрунтовує роль саморозвитку особистості майбутнього педагога в процесі формування його профорієнтаційної компетентності.

«Синергетика – напрям і загальнонаукова програма міждисциплінарних досліджень, котрі вивчають процес самоорганізації нових упорядкованих структур у відкритих фізичних, біологічних, соціальних,

когнітивних, інформаційних, екологічних та інших системах» [29, с. 580–581].

В руслі синергетичного підходу основним є принцип саморозвитку майбутніх педагогів у навчальній та творчій діяльності, в рамках якої створюються умови для їх трансформації в суб'єктів освітньої діяльності – їх поетапного переходу від репродуктивної до активної, ініціативної, творчої освітньої діяльності в контексті саморозвитку особистості, на основі аналізу, корекції і прогнозування шляхів розвитку попереднього навчально-професійного досвіду. Полягає в самоуправлінні навчально-пізнавальною та квазіпрофесійною діяльністю, здатністю ставити цілі, вибирати засоби і методи, здійснювати процес, аналізувати і коригувати результат діяльності.

В якості психологічного базису дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності педагога покладено **особистісний підхід**.

До основних особливостей особистісно орієнтованої підготовки майбутніх вчителів належать: використання суб'єктного досвіду студентів; створення ситуацій успіху; обмін думками, оцінками; дидактичний матеріал і його різноманітність за змістом; активну роботу з навчальним матеріалом; продумування можливості самоосвіти студентів; створення проблемних ситуацій; гнучку організацію навчальної діяльності; Використання різноманітного дидактичного матеріалу; активізацію суб'єктного досвіду; організацію спілкування; виконання творчого завдання. В особистісно орієнтованому навчанні основний акцент робиться не на результат засвоєння, а на процес його досягнення; засвоєне суб'єктом перетворюється в стійке особистісне утворення і вибірково використовується.

Основу особистісно орієнтованого навчання складає визнання учня головною фігурою в навчанні: учень - особистість, яка живе зараз; особистість - мета освіти; пріоритетні якості особистості - це важливі етичні цінності; кожен навчається має право вибору власного шляху розвитку через створення альтернативних форм навчання. В особистісно орієнтованої підготовки майбутніх учителів необхідно, перш за все: виявлення особливостей студентів, як суб'єкта; визнання суб'єктного досвіду як самобутності й самоцінності; побудова педагогічних впливів з максимальною опорою на цей досвід; розкриття можливостей індивідуального отримання знань.

Гуманістичний підхід. Проблема організації освітнього процесу на засадах гуманізму досліджувалась багатьма науковцями (В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, О. Вовк, С. Гончаренко, М. Дубоскін, І. Зязюн, В. Кремень, Т. Максимова, В. Пастушенко, М. Романенко, К. Часова та ін.). У їх роботах викладені теоретико-методологічні підходи до гуманізації освітнього процесу, накреслені перспективні лінії запровадження гуманістичної освіти. Окремі питання гуманізації підготовки педагогічних кадрів окреслені в роботах А. Абдрафікової [1], М. Лазарева [18], М. Дубінки [7], Т. Харченко [26].

Гуманізація освіти покликана оптимізувати взаємодію особистості і соціуму, забезпечувати їх найбільш ефективний розвиток. Якщо в недавньому минулому акцент був в значній мірі зміщений в сторону домінуючої ролі соціуму, то в даний час має місце явне домінування пріоритету особистості.

Традиційна, класична модель освіти в усіх своїх варіантах ґрунтувалася на соціоцентризмі. Сучасне ж освіта повинна сприяти створенню суспільства і людини, що усвідомлює себе як особистість. Особистість формується особистістю. Нині заклади вищої освіти переходять у простір нової освітньої парадигми, пріоритетами якої є інтереси особистості, адекватні тенденціям розвитку суспільства..

Гуманізація освіти передбачає створення умов, спрямованих на розкриття та розвиток здібностей людини, її позитивну самореалізацію, в основі чого лежить повага до людини, визначення цілей, змісту, організації і засобів її життєдіяльності, а також характеру взаємодії з середовищем.

Процес гуманізації освіти спрямований на конструювання змісту, форм і методів навчання і виховання, які забезпечують ефективний розвиток індивідуальності здобувача, його пізнавальних інтересів та процесів, професійно-особистісних якостей і створення таких умов, при яких він хоче і може оволодівати педагогічною професією.

Мета гуманізації педагогічної освіти – забезпечення основних вимог, спрямованих на формування у майбутніх педагогів гуманістичного світогляду, здатності до реалізації освітнього процесу в гуманістичному ключі. Реалізація завдань гуманізації ускладнюється тим, що, з одного боку, необхідно забезпечити формування духовної сутності майбутнього педагога, що впливає на його життєву змістотворну мотивацію, з іншого – необхідно створити умови для соціальної адаптації висококваліфікованого фахівця, орієнтованого на конкуренцію на ринку праці.

Аналіз стану педагогічної освіти в сучасній Західній Європі (Німеччина, Франція, Великобританія) засвідчив, що на початку XXI століття сформувались основні тенденції гуманізації педагогічної освіти: вдосконалення допрофесійної підготовки та посилення вимог до професійного відбору; гуманітаризація змісту підготовки; орієнтація освітнього процесу на саморозвиток особистості майбутнього педагога,

персоналізація професійної підготовки, модернізація підходів до організації самостійної роботи та педагогічної практики як засобів розвитку творчих здібностей майбутніх учителів. Ці підходи чітко відображають необхідність формування у майбутніх учителів профорієнтаційної компетентності і повинні повною мірою реалізуватись у вітчизняній педагогічній освіті.

Практико-орієнтованої тактикою дослідження виступає **діяльнісний підхід** (П. Гальперін, В. Давидов, О. Леонтєв, Н. Талізіна та ін.), сутність якого полягає у визначенні тих видів діяльності, що забезпечують формування профорієнтаційної компетентності. Цей підхід який дозволяє розглянути структуру та особливості профорієнтаційної діяльності майбутніх педагогів; створити умови для формування профорієнтаційної компетентності і саморозвитку майбутніх педагогів за допомогою їх включення в різні види діяльності (навчальна, творча, ігрова, дослідницька, проектна та ін.); визначити зміст освіти, форми, методи для забезпечення активності майбутніх педагогів у формуванні профорієнтаційної компетентності.

Виходячи із загальних уявлень про діяльність, відзначимо, що відмінною рисою діяльності майбутніх педагогів в процесі оволодіння профорієнтаційною компетентністю в умовах ЗВО виступає її дуальність: 1) профорієнтаційна діяльність – вид діяльності (у зовнішньому плані), процесуальний аспект і специфіка якого обумовлена організацією освітнього процесу із застосуванням форм, методів, технологій освітнього процесу; 2) саморозвиток особистості (діяльність у внутрішньому плані) – це керований процес самовиявлення і це діяльність особистості, спрямована на чітко усвідомлений результат шляхом самопізнання, самовдосконалення і самореалізації своїх можливостей і творчого потенціалу, що забезпечує ефективне формування профорієнтаційної компетентності (процес саморозвитку особистості майбутнього педагога).

На основі вищевикладеного сформулюємо засади діяльнісного підходу до дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів в умовах закладу вищої освіти.

Принцип рефлексивності діяльності майбутніх педагогів дозволяє задіяти їх особистісно-сміслову позицію шляхом включення механізмів самопізнання (самоаналіз, самооцінка), самопроекування і самоуправління та забезпечує ефективний зворотний зв'язок через аналіз кожним студентом реальних результатів своєї навчальної діяльності. Реалізація принципу рефлексивності передбачає використання різноманітних засобів самодіагностики та рефлексивної технології, що дозволяють їм самостійно вибудовувати траєкторію розвитку і саморозвитку профорієнтаційної компетентності: ставити цілі, вибирати засоби і методи, аналізувати і коригувати результати діяльності з опорою на сильні сторони своєї особистості.

Принцип самостійності забезпечує необхідні психологічні передумови для реалізації набутих профорієнтаційних здатностей та професійно важливих якостей у ситуаціях, що вимагають самостійного прийняття рішень, пов'язаних з власним професійним становленням. Реалізація цього принципу передбачає: надання альтернатив для самостійного вибору (творчого завдання, творчого проекту, теми власного дослідження, виду позанавчальної діяльності тощо); використання таких методичних прийомів і форм організації освітнього процесу, які передбачають самостійну аудиторну діяльність студентів (рольові ігри, дискусії, складання кросвордів, проблемних питань для обговорення на семінарі, добір ігор та вправ і т. п.) і позааудиторну (самостійне виконання творчих завдань проблемно-пошукового характеру, виконання творчих проектів та ін.).

Принцип творчої активності майбутніх педагогів означає доцільне поєднання керівництва діяльністю студентів з розвитком їх ініціативи і творчості, при цьому акцент поступово переноситься з викладацькою активності педагога на навчальну діяльність, засновану на ініціативі та творчості самих студентів. Дотримання принципу активності в освітньому процесі передбачає: врахування індивідуальних інтересів і потреб студентів; включення студентів у різноманітні види діяльності (навчальна, квазіпрофесійна, позанавчальна, практика); організацію активних видів пізнавальної діяльності у контексті оволодіння професією, використання активних форм і методів навчання (проблемних, евристичних, ігрових, тренінгових тощо), які ставлять студентів у активну позицію дослідників різних варіантів вирішення навчальних завдань.

Базисом дослідження на конкретно-науковому рівні виступає **компетентнісний підхід** (В. Байденко, Н. Бібік [3], І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, В. Свистун, О. Лебедев, А. Хуторський та ін.), який дає можливість розглянути профорієнтаційну компетентність майбутніх педагогів; розкрити її зміст і сутність як результат професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти; визначити критерії та показники сформованості. Принципами компетентнісного підходу виступають: принцип діагностичності, що полягає в об'єктивній оцінці та самооцінці рівня сформованості профорієнтаційної компетентності на основі розроблених критеріїв і показників, що виконують роль

зворотного зв'язку в розвитку особистості. Принцип і передбачає можливість отримання оперативної інформації про стан розвитку профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів, прогнозування її результатів.

Принцип професійної спрямованості змісту підготовки, згідно з яким матеріал, яким оволодіває студент повинен бути орієнтований на формування у майбутніх педагогів здатності до здійснення профорієнтаційної роботи і створення власної професійної перспективи. Реалізація принципу професійної спрямованості полягає в організації різних видів профорієнтаційної діяльності. Цей принцип втілюється в навчальних програмах, доборі досліджуваного матеріалу, в застосовуваних формах і методах, за допомогою розширення профорієнтаційного компонента професійної підготовки майбутніх педагогів.

Компетентнісний підхід є за своєю сутністю **інтердисциплінарним**. Освітньо-професійна програма підготовки вчителя являє собою єдину систему освітніх дисциплін, котрі взаємопов'язані і взаємозалежні. Будь-яка компетентність не може бути сформована за рахунок однієї навчальної дисципліни. Кожна навчальна дисципліна сприяє формуванню декількох компетентностей, а кожна компетентність формується засобами декількох навчальних дисциплін. При цьому деяка конкретна навчальна дисципліна вносить свою частку в формування профорієнтаційної компетентності.

Аксіологічний підхід у педагогічній теорії відіграє важливу, визначальну роль.

Аксіологія – вчення про цінності, філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольняти потреби, інтереси і бажання людей [29, с. 14]. Цінності являють собою смислотворчі засади людського буття, що визначають спрямованість життєвих домагань, еталонів для оцінки минулого, проектування і прогнозування майбутнього.

Різні сторони педагогічної аксіології відображені у дослідженнях В. Андрущенка, Ю. Бабанського, Н. Бібік, М. Євтуха, Б. Гершунського, Г. Єльнікової, І. Зязюна, Ю. Мальованого, В. Олійника, О. Рогової, О. Савченко, О. Сухомлинської, Т. Суценок. В їх роботах наголошується, що особистість постійно здійснює оцінку подій, цілей, результатів, засобів з різних позицій (моральної, естетичної, утилітарної тощо).

Аксіологічний підхід реалізується через низку системі аксіологічних принципів: принцип рівноправ'я філософських світоглядних позицій у межах єдиної гуманістичної системи цінностей; принцип рівнозначності традицій і новаторства, визнання необхідності творчого використання досягнень минулого і зорієнтованості на духовні відкриття в теперішньому та майбутньому часі; принцип екзистенціальної рівності людей, соціокультурного прагматизму замість суперечок про підґрунтя цінностей [27].

Розглядаючи цінності з позиції професійно-педагогічної культури педагогічної діяльності І. Ісаєв запропонував класифікацію професійних цінностей педагога, виділивши: цінності-цілі, цінності-засоби, цінності-відношення, цінності-знання, цінності-якості [15, с. 73]. Ми погоджуємось з такою класифікацією і трансформуємо її щодо формування профорієнтаційної компетентності майбутнього педагога.

1. Цінності-цілі – розкривають значення і сутність мети профорієнтаційної діяльності педагога та необхідності оволодіння профорієнтаційною компетентністю.

2. Цінності-засоби – характеризують значення способів і засобів здійснення профорієнтаційної діяльності і оволодіння профорієнтаційною компетентністю.

3. Цінності-відношення – розкривають значення і сутність стосунків і відношень у системі професійної підготовки майбутнього вчителя загалом і формування його профорієнтаційної компетентності зокрема.

4. Цінності-знання – визначають значення і роль психологічних, педагогічних, професіологічних знань під час здійснення профорієнтаційної діяльності і оволодіння профорієнтаційною компетентністю.

5. Цінності-якості – відображають значення особистісних якостей педагога у формуванні профорієнтаційної компетентності.

У аксіологічному аспекті проблема формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів передбачає розгляд профорієнтаційної діяльності (як по відношенню до інших так і стосовно власної кар'єри) з позиції антропоцентризму, а не соціоцентризму. Рівень профорієнтаційної компетентності розглядається як чинник гармонійного розвитку особистості педагога.

Праксеологічний підхід у дослідженні процесу формування профорієнтаційної компетентності майбутнього педагога.

«Основним завданням праксеології є характеристика реальних людських можливостей, визначення об'єктивних і суб'єктивних дій, сприяння становленню ідеалів і цінностей особистості, оптимізація життєдіяльності і життєзабезпечення як в індивідуальному, так і суспільному контексті» [23, с. 148]

У межах праксеологічного підходу П. Зуєв зазначає, що праксеологія спрямована на: 1) виявлення чинників та умов, що дають змогу підвищити ефективність діяльності особистості; 2) забезпечення

соціально-діяльнісної адаптації; 3) самовдосконалення суб'єкта діяльності; 4) поєднання теорії та практики суб'єктів діяльності [14, с. 9].

Дослідники П. Самойленко і С. Семенова [28] визначили основні принципи праксеології у навчанні, які можуть успішно використовуватись у професійній підготовці майбутніх педагогів, зокрема і при формуванні профорієнтаційної компетентності (діагностування цілей і результатів навчальної діяльності; забезпечення мотивації до навчання з урахуванням потреб та інтересів; добір адекватних меті ефективних методів, засобів і форм діяльності у освітньому процесі; наступність, взаємозв'язок та логічна взаємообумовленість етапів навчальної діяльності; значущості і практичного застосування результатів навчальної діяльності; створення умов для реалізації індивідуального стилю пізнавальної діяльності студентів).

До цих принципів слід додати принцип професійної перспективності (забезпечення розуміння студентом можливостей свого професійного зростання; принцип антропоцентризму (студентоцентризму) у освітньому процесі; принцип інтердисциплінарності, що передбачає основною метою не вивчення конкретних дисциплін, а формування визначених компетентностей).

У випадку розгляду профорієнтаційної компетентності праксеологічний аспект передбачає формування у майбутніх педагогів здатності до вивчення своїх індивідуальних особливостей, слабких та сильних сторін своєї особистості та діяльності, визначення шляхів подолання негативних сторін і опори на сильні сторони, визначенні своєї подальшої особистісної, професійної та життєвої траєкторій. Практичний аспект деякою мірою охарактеризований О. Зайцевою [10] та В. Поліщуком [23].

Профорієнтаційна компетентність (зокрема її праксеологічний аспект) є важливою умовою професійної мобільності і конкурентоздатності педагога.

Професійна мобільність педагогів охоплює різноманітні зміни змісту, характеру та умов праці вчителів, що торкаються змін їх статутних характеристик (внутрішньо професійних, категоріальних) і більш широких (соціальних).

Висновки. На основі викладеного вище, можна стверджувати, що сукупність системного, синергетичного, гуманістичного, діяльнісного, компетентнісного, інтердисциплінарного, аксіологічного та праксеологічного підходів визначає можливість всебічного і глибокого дослідження проблеми формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів в умовах ЗВО та конструювання цілісного процесу професійної підготовки. Ми вважаємо, що для продуктивного формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів, необхідне врахування основних філософських та педагогічних принципів (цілісності, комплексності, динамічності, прогностичності, саморозвитку майбутніх педагогів у навчальній та творчій діяльності, діагностичності, професійної спрямованості змісту підготовки, активності, самостійності й рефлексивності), які в своєму комплексі створюють передумови до того, щоб майбутній педагог постійно знаходився в умовах особистісного і профорієнтаційного становлення. Визначені методологічні підходи є основою для створення моделі формування профорієнтаційної компетентності майбутніх педагогів.

Список використаної літератури

1. Абдрафикова А. Р. Гуманистическая парадигма современного педагогического образования. *Вестник Красноярского государственного педагогического университета им. В. П. Астафьева*. 2012. № 2 (20). С. 13–18.
2. Аршинов В. И. Синергетика как феномен постнеклассической науки. Москва. ИФРАН, 1999. 203 с.
3. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*. Київ: К.І.С., 2004. С. 47–52.
4. Буданов В. Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании. Изд. 3-е испр. М.: Издательство ЛКИ, 2008. 240 с.
5. Вайнола Р. Х. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в процесі професійно-орієнтованої практики майбутніх соціальних педагогів *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Вип. 15. С. 28–32.
6. Дмитренко П. В. Косяк І. В. Формування профорієнтаційної компетентності як складової фахової підготовки майбутніх вчителів технологій *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні та історичні науки*. 2013. Вип. 110. С. 39–45.
7. Дубінка М. Гуманізація навчально-виховного середовища як основа педагогічного спілкування у ВНЗ. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. Вип. 135. С. 99–104.
8. Жигір В. І. Методологічні підходи як основа науково-педагогічних досліджень у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 48 (101). с. 107–115.
9. Зайцева О. М. Зміст та особистісно-зорієнтовані технології підготовки практичних психологів до профорієнтаційної діяльності *Матеріали 5-го міжнародного симозіуму* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sworld.com.ua/simpoz5/72.pdf> (дата звернення: 13.02.2019).

10. Зайцева О. М. Кейс-метод у підготовці студентів педагогічного ВНЗ до професійної кар'єри. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"*. Додаток 1 до Вип 35. Том 1X (60): Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". К.: Гнозис, 2015. С. 105–111.
11. Зінченко В. П., Абакумова В. І. Формування профорієнтаційної компетентності майбутніх учителів історії в процесі професійної підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія: педагогічні науки*. 2016. № 10. С. 55–68.
12. Зінченко В. П., Міщик Л. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до профорієнтаційної роботи засобами інформаційно-комунікаційних технологій та педагогічної проектної діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань: ПП Жовтий О. О, 2011. Випуск 39. Частина 2. С. 110–116.
13. Зінченко В. П., Медвідь Н. С. Професійна орієнтація учнів на уроках української мови та літератури: метод рекомендації. Глухів: РВВ Глухівського ДПУ ім. О. Довженка. 2009. 54 с.
14. Зуев П. В. Практико-педагогічний підхід к решению проблемы повышения эффективности обучения. *Педагогическое образование и наука*. 2008. № 3. С. 7–15.
15. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. 2-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2004. 208 с.
16. Концепція розвитку педагогічної освіти. Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b7b/bb2/dcc/5b7bb2dcc424a809787929.pdf> (дата звернення: 05.03.2019).
17. Кремень В. Синергетична модель розвитку освіти як відповідь на виклики сьогодення. *Рідна школа*. 2010. № 6. С. 3–6.
18. Лазарев М. О. Гуманістична парадигма педагогічної освіти: генеза і концептуальні основи. *Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Частина третя*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. С. 61–68.
19. Макаров П. А. Формирование профорієнтаційної компетентності будущего учителя физической культуры: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тольятти, 2005. 21 с.
20. Малихін А. О. Сутність і принципи практико-педагогічного підходу в методичній підготовці майбутнього вчителя технологій. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2014. № 3. С. 72–77.
21. Пахтусова Н. А. Методологические основы формирования профессиональной творческой компетенции педагога профессионального обучения в условиях вуза. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 3. Режим доступу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17371> (дата звернення: 05.03.2019).
22. Пехота О. М., Старева А. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. Миколаїв: Іліон, 2007. 272 с.
23. Поліщук В. А. Практико-педагогічний підхід як інноваційна основа вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Педагогіка, соціальна робота"*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Випуск 32. С. 148–150.
24. Пономарьова Н. О. Готовність вчителя інформатики до профорієнтаційної роботи на ІТ-спеціальності як педагогічна проблема. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Том 59. № 3. С. 168–178.
25. Процько Х. В. Характеристика критеріїв та рівнів сформованості профорієнтаційної компетентності майбутніх вчителів технологій. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки*. Чернігів: ЧДПУ, 2009. № 71. С. 121–124.
26. Харченко Т. Г. Гуманізація сучасної педагогічної освіти у Франції: теорія і практика: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 560 с.
27. Рогова О. Г. Аксиологічний аспект гуманітарної парадигми освіти. *Грані*. 2010. № 4 (72). С. 56–59.
28. Самойленко П. И., Семёнова С. В. Повышение эффективности учебного процесса по физике на основе практико-педагогического подхода. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету*. 2003. Вип. ІХ. С. 65–68.
29. Філософський енциклопедичний словник / Редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
30. Шарко В. Д., Грабчак Д. В. Профорієнтаційна робота як вид діяльності вчителя фізики у профільній школі. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2014. Вип. 1. С. 289–293.
31. Шліхта Г. Стан підготовки майбутніх вчителів інформатики до профорієнтаційної діяльності із старшокласниками. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2008. № 8. С. 63–66.
32. Щабельська В. Г., Пологовська Ю. Ю. Дидактичні основи формування профорієнтаційної компетенції у майбутніх вчителів географії до профільного навчання у старшій школі. Режим доступу: ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/5756/1/Щабельська_Пологовська.pdf (дата звернення: 13.02.2019).
33. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки. М.: Наука, 1978. 391 с.

34. Moss D. *Interdisciplinary Education in the Age of Assessment*. NY :Taylor & Francis, 2008. 205 p.
35. Augsburg T. *Becoming Interdisciplinary: An Introduction to Interdisciplinary Studies*. Kendall Hunt Publishing Company, 2016. 3rd Ed. 210 p.
36. Haken H. *The Science of Structure: Synergetics*. Hardcover. 1984.

RESEARCH METHODOLOGICAL BASIS OF PEDAGOGUES' VOCATIONAL COMPETENCE BUILDING

Zinchenko Volodymyr

Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor of Pedagogy and Educational Management Department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Introduction. *The relevance of the educational study is resulted from the contradictions between the requirements' growing to the pedagogues' vocational competence level of development and the lack of its theoretical foundations formation development. Despite a substantial range of studies devoted to this issue, the role of vocational competence in the pedagogue's educational and professional trajectory, professional mobility and competitiveness in the labor market formation has remained unsolved.*

First of all, the methodological approaches to the process of vocational competence formation are not defined.

The purpose of article. *To substantiate the research methodological basis of pedagogues' vocational competence in the process of his effective vocational work with students and their own professional career ensuring.*

Methods. *Literary analysis, synthesis, comparison, systematization.*

Results. *Vocational competence is a set of personal pedagogues' capabilities, which allows him to implement the goals and objectives of professional orientation effectively and efficiently in the educational and extracurricular work on the subject and realize their own professional trajectory.*

Viewing the formation of competence as the complex and multidimensional process, a full study of which cannot be carried out from one point of view, we relied on the combination of systemic, synergetic, humanistic, personal, activity, axiological, praxeological, skills, interdisciplinary approaches.

The system approach allows us to consider the process of future pedagogues' vocational competence formation as the complicated pedagogical system with specific content and pedagogical system's main features (components, structure, functions, subordination, etc.); to determine the purpose as the factor of future pedagogues' vocational competence formation; to design a model of future pedagogues' vocational competence formation process, to identify its structural components, their place and importance, to reveal the dialectics of their relationship.

Synergetic approach makes it possible to study the pedagogue as the self-organized system, which is able to realize career potential through self-organization in the process of education and work activity too; to determine the future pedagogues' career-oriented self-development essence and content in the conditions of HEI, as the strategy of their professional potential unleashing; substantiates the future pedagogues' role of self-development in the process of their vocational competence formation.

As a psychological basis for the vocational competence problem's formation study of the pedagogue was put the personal approach.

In person-centric learning, the major focus is not on the result of assimilation, but on the process of achieving it; assimilated by subject turns into a stable personal education.

The humanistic approach in pedagogical education provides for the basic requirements aimed at the future pedagogues' humanistic worldview provision formation, the ability to the educational process in a humanistic way implementation.

It is aimed at the content, forms and methods of training designing that applicant's personality effective development are ensuring, his cognitive interests and processes, professional and personal qualities and the creation of such conditions under which he wants and can master vocational competence career.

Practice-oriented research tactics is the activity approach, the essence of which is to determine those activities that provide the vocational competence building. This approach allows us to consider the future pedagogues' vocational activity structure and features; to create conditions for the vocational competence building and future pedagogues' self-development through their inclusion in various activities (educational, creative, gaming, research, project, etc.); to determine the content of education, forms, methods for future pedagogues activity ensuring the vocational competence building.

The basis of the research at the specific scientific level is the skills approach, which allows to characterize the future pedagogues' vocational competence; to reveal its content and essence as a result of professional training

in the conditions of higher education; to define the criteria and indicators of its building.

The skills approach is closely linked to the interdisciplinary approach. Educational and professional teacher training program is a single system of educational disciplines that are interrelated and interrelated. Vocational competence cannot be formed through the one discipline, it is formed by means of several academic disciplines.

At the same time, some specific academic discipline contributes to the vocational competence building.

The axiological aspect of the future teachers' vocational competence building problem requires the vocational competence activity consideration (both in relation to others and in their own careers) from the perspective of anthropocentrism, not sociocentrism. The level of vocational competence is considered as the factor of pedagogues' personality harmonious development.

In the case of vocational competence consideration the praxeological approach involves the future pedagogues' ability to study their individual characteristics, strengths and weaknesses of their personality and activities, the definition of ways to overcome the negative aspects and reliance on the strengths in determining their future personal, professional and life trajectories building.

Originality. *Methodological approaches to the study process of future teacher's vocational competence building are considered not only from the standpoint of the ability to carry out vocational work formation, but also from the standpoint of their own professional growth, professional mobility and competitiveness of the teacher ensuring.*

Conclusions. *The set of systemic, synergetic, humanistic, activity, skills, interdisciplinary, axiological and praxeological approaches determines the possibility of a comprehensive and in-depth study of the future pedagogues' vocational competence building in the conditions of HEI and the holistic process of professional training construction.*

For the future pedagogues' vocational competence productively building is necessary to take into account the basic philosophical and pedagogical principles (integrity, complexity, dynamism, predictability, future teachers' self-development in educational and creative activity, training content diagnostics and professional orientation, activity, independence and reflexivity), which in its complex create the preconditions for the future teachers in which they are constantly placed in the conditions of personal and career-oriented full realization.

Key words: *methodology, methodological approach, teacher training, vocational competence.*

References

1. Abdrafy'kova, A. R. (2012) Gumany'sty' cheskaya parady' gma sovremennogo pedagogy' cheskogo obrazovany' ya. *Vestny' k Krasnoyarskogo gosudarstvennogo pedagogy' cheskogo uny' versy' teta y' m.* Issue 2, 13–18 [in Russian].
2. Arshy' nov, V. Y'. (1999) Sy' nergety' ka kak fenomen postneklassy' cheskoj nauky'. Moskva. Y' FRAN [in Russian].
3. Bibik, N. M. (2004) Kompetentnisny' j pidhid: refleksy' vny' j analiz zastosuvannya. *Kompetentnisny' j pidvid u suchasnij osviti: svitovy' j dosvid ta ukrayins' ki perspekty' vy'.* Ky' yiv: K.I.S. 47–52 [in Ukrainian].
4. Budanov, V. G. (2008) Metodology' ya sy' nergety' ky' v postneklassy' cheskoj nauke y' v obrazovany' y'. Y' zd. 3- e y' spr. M.: Y' zdatel' stvo LKY' [in Russian].
5. Vajnola, R. H. (2011) Realizaciya osoby' stisno oriyentovanogo pidhodu v procesi profesijno-oriyentovanoi prakty' ky' majbutnih social' ny' h pedagogiv. *Visny' k Gluhiv's kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy' tetu. Seriya: Pedagogichni nauky'.* Issue 15, 28–32 [in Ukrainian].
6. Dmy' trenko, P. V. Kosyak, I. V. (2013) Formuvannya proforiyentacijnoyi kompetentnosti yak skladovoyi fahovoyi pidgotovky' majbutnih vchy' teliv tehnologij. *Naukovi zapy' sky' Nacional' nogo pedagogichnogo universy' tetu im. M. P. Dragomanova. Seriya : Pedagogichni ta istory' chni nauky'.* Issue 110, 39–45 [in Ukrainian].
7. Dubinka, M. (2015) Gumanizaciya navchal' no- vy' hovnogo seredovy' shha yak osnova pedagogichnogo spilkuvannya u VNZ. *Naukovi zapy' sky' Kirovograds' kogo derzhavnogo pedagogichnogo universy' tetu imeni Volody' my' ra Vy' nny' chenka. Seriya «Pedagogichni nauky'».* Issue 135, 99–104 [in Ukrainian].
8. Zhy' gir', V. I. (2016) Metodologichni pidhody' yak osnova naukovo-pedagogichny' h doslidzhen' u profesijnij osviti. *Pedagogika formuvannya tvorchoyi osoby' stosti u vy' shhij i zagal' noosvitnij shkolah.* Issue 48 (101), 107–115 [in Ukrainian].
9. Zajceva, O. M. Zmist ta osoby' stisno-zoriyentovani tehnologiyi pidgotovky' prakty' chny' h psy' hologiv do proforiyentacijnoyi diyal' nosti Materialy' 5-go mizhnarodzhnogo sy' moziumu. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz5/72.pdf> [in Ukrainian].
10. Zajceva, O. M. (2015) Kejs-metod u pidgotovci studentiv pedagogichnogo VNZ do profesijnoyi kar' yery' . Gumanitarny' j visny' k DVNZ “Pereyaslav-Hmel' ny' cz' ky' j derzhavny' j pedagogichny' j universy' tet imeni Gry' goriya Skovorody”. Dodatok 1 do Issue 35. Tom 1H (60): Tematy' chny' j vy' pusk “Vy' shha osvita Ukrayiny' u konteksti integraciyi do yevropejs' kogo osvitn' ogo prostoru”. K: Gnozy' s, 105–111 [in Ukrainian].
11. Zinchenko, V. P., Abakumova V. I. (2016) Formuvannya proforiyentologichnoyi kompetentnosti majbutnih vchy' teliv istoriyi v procesi profesijnoyi pidgotovky'. *Visny' k Cherkas' kogo universy' tetu. Seriya: pedagogichni nauky'.* Issue 10, 55–68 [in Ukrainian].

12. Zinchenko, V. P., Mishhyk, L. I. (2011) Pidgotovka majbutnih social'nyh pedagogiv do proforiyentacijnoyi roboty zasobamy informacijno-komunikacijnyh tehnologij ta pedagogichnoyi proektnoy diyal'nosti. *Psyhologo-pedagogichni problemy sil'skoyi shkoly: zbirnyk naukovykh prac' Umans'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Pavla Tyshchyni*. Uman: PP Zhovtyj O. O. Issue 39. Chasty'na 2, 110–116 [in Ukrainian].
13. Zinchenko, V. P., Medvid', N. S. (2009) Profesiynna oriyentaciya uchniv na urokah ukrayins'koyi movy ta literatury: metod rekomendaciyi. Gluhiv: RVV Gluhiv's'kogo DPU im. O. Dovzhenka, 54 s. [in Ukrainian].
14. Zuev, P. V. (2008) Prakseology'chekyj podhod k resheny'yu problemi povisheny'ya efektyvnosti obuchen'ya. *Pedagogy cheskoe obrazovany'e y nauka*. Issue 3, 7–15 [in Russian].
15. Y'saev, Y. F. (2004) Profesiynal'no-pedagogy'cheskaya kul'tura prepodavatelya: Ucheb. posoby'e dlya stud. vissh. ucheb. zavedeny'j. 2-e y'zd. M.: Y'zdatel'skyj centr «Akademy'ya», 208 s. [in Russian].
16. Konceptciya rozvy'tku pedagogichnoyi osvity'. Zatverdzhena Nakazom Ministerstva osvity' i nauky' Ukrayiny' vid 1 ly'pnya 2018 r. Issue 776. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b7/bb2/dcc/5b7bb2dcc424a809787929.pdf> [in Ukrainian].
17. Kremen', V. (2010) Sy'nergety'chna model' rozvy'tku osvity' yak vidpovid' na vy'kly'ky' s'ogodennya. *Ridna shkola* Issue 6, 3–6 [in Ukrainian].
18. Lazarev, M. O. (2005) Gumanisty'chna parady'gma pedagogichnoyi osvity': geneza i konceptual'ni osnovy'. *Zbirnyk naukovykh prac' Pedagogichni nauky*. Chasty'na tretya. Sumy: SumDPU im. A. S. Makarenka, 61–68 [in Ukrainian].
19. Makarov, P. A. (2005) Formy'rovany'e profory'entacy'onnoj kompetentnosti' budushhego uchy'telya fy'zy'cheskoj kul'turi. *Extended abstract of candidate's thesis*. Tol'yatty', 21 s. [in Russian].
20. Malyhin, A. O. (2014) Sutnist' i pry'ncy'py' prakseologichnogo pidhodu v metody'chnij pidgotovci majbut'ogo vchy'telya tehnologij. *Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volody'my'ra Gnatyuka. Seriya: Pedagogika*. Issue 3, 72–77 [in Ukrainian].
21. Pahtusova, N. A. (2015) Metodology'chesky'e osnovi formy'rovany'ya profesiynal'noj tvorcheskoy kompetency' pedagoga profesiynal'nogo obuchen'ya v uslovy'yah vuza. *Sovremennye problemy nauky' y obrazovany'ya*. Issue 3. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17371> [in Russian].
22. Pyehota, O. M., Staryeva, A. M. (2007) Osoby'stisko oriyentovane navchannya: pidgotovka vchy'telya: monografiya. My'kolayiv: Ilion, 272 s. [in Ukrainian].
23. Polishhuk, V. A. (2014) Prakseologichnyj pidhid yak innovacijna osnova vdoskonalennya profesijnoyi pidgotovky' majbutnih social'nyh pracivny'kiv. *Naukovy'j visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. Seriya "Pedagogika, social'na robota"*. Uzhgorod: Vy'davny'ctvo UzhNU «Goverla». Issue 32, 148–150 [in Ukrainian].
24. Ponomar'ova, N. O. (2017) Gotovnist' vchy'telya informaty'ky' do proforiyentacijnoyi roboty' na IT-special'nosti yak pedagogichna problema. *Informacijni tehnologiyi i zasoby' navchannya*. Issue 59. № 3, 168–178 [in Ukrainian].
25. Proczko, H. V. (2009) Haraktery'sty'ka kry'teriyiv ta rivniv sformovanosti proforiyentacijnoyi kompetentnosti majbutnih vchy'teliv tehnologij. *Visnyk Chernigivs'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni T. G. Shevchenka. Seriya: pedagogichni nauky*. Chernigiv: ChDPU. Issue 71, 121–124 [in Ukrainian].
26. Harchenko, T. G. (2013) Gumanizaciya suchasnoyi pedagogichnoyi osvity' u Franciyi: teoriya i prakty'ka: monografiya. Lugans'k: Vy'd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 560 s. [in Ukrainian].
27. Rogova, O. G. (2010) Aksiologichnyj aspekt gumanitarnoyi parady'gmy' osvity'. *Grani*. Issue 4 (72), 56–59 [in Ukrainian].
28. Samojlenko, P. Y., Sem'anova, S. V. (2003) Povisheny'e efektyvnosti' uchebnogo processa po fy'zy'ke na osnove prakseology'cheskogo pohoda. *Zbirnyk naukovykh prac' Kam'yanecz'-Podil's'kogo derzhavnogo universytetu*. Issue IX, 65–68 [in Russian].
29. Filosofs'ky'j ency'klopedy'chny'j slovnyk (2002). / Redkol.: V. I. Shy'nkaruk (golova) ta in. Ky'yiv: Abry's, 742 s. [in Ukrainian].
30. Sharko, V. D., Grabchak, D. V. (2014) Proforiyentacijna robota yak vy'd diyal'nosti vchy'telya fizy'ky' u profil'nij shkoli. *Naukovi zapysky Berdyans'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu. Ser: Pedagogichni nauky*. Issue 1, 289–293 [in Ukrainian].
31. Shlihta, G. (2008) Stan pidgotovky' majbutnih vchy'teliv informaty'ky' do proforiyentacijnoyi diyal'nosti iz starshoklasny'kamy'. *Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volody'my'ra Gnatyuka. Seriya: Pedagogika*. Issue 8, 63–66 [in Ukrainian].
32. Shhabel's'ka, V. G., Pologovs'ka, Yu. Yu. Dy'dakty'chni osnovy' formuvannya proforiyentacijnoyi kompetencyi u majbutnih vchy'teliv geografiji do profil'nogo navchannya u starshij shkoli. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/5756/1/Shhabel's'ka_Pologovs'ka.pdf [in Ukrainian].
33. Yudy'n, E. G. (1978) Sy'stemnij podhod y' pry'ncy'p deyatel'nosti': Metodology'chesky'e problemi sovremennoj nauky'. M.: Nauka. 391 s. [in Russian].
37. Moss, D. (2008) *Interdisciplinary Education in the Age of Assessment*. NY: Taylor & Francis, 205 p. [in English].
38. Augsburg, T. (2016) *Becoming Interdisciplinary: An Introduction to Interdisciplinary Studies*. Kendall Hunt Publishing Company. 3rd Ed. 210 p. [in English].
39. Haken, H. (1984) *The Science of Structure: Synergetics*. Hardcover [in English].

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГА

Зинченко Владимир Павлович

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и менеджмента образования
Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко*

В статье охарактеризованы основные методологические подходы к изучению процесса формирования у будущих педагогов профориентационной компетентности, которая представляет собой комплекс личностных возможностей педагога, позволяющих ему эффективно и целесообразно реализовывать цели и задачи профориентационной работы и реализовать собственную профессиональную траекторию. А именно: системный, синергетический, личностный, гуманистический, деятельностный, аксиологический, праксеологический, компетентностный, междисциплинарный, которые в своем комплексе создают предпосылки к тому, чтобы будущий педагог постоянно находился в условиях личностного и профориентационного становления. Данные методологические подходы являются основой для создания модели формирования профориентационной компетентности будущих педагогов.

Ключевые слова: методология, методологический подход, подготовка учителя, профориентационная компетентность.

Отримано редакцією 04.03.2019 р.

УДК 378.016:811.161.2'36] – 054.62

DOI: 10.31376/2410-0897-2019-1-39-50-56

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРАМАТИКИ: РОБОТА НАД ПРИКМЕТНИКАМИ З ІНШОМОВНОЮ АУДИТОРІЄЮ

Берега Людмила Олександрівна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови та загального мовознавства
Черкаський державний технологічний університет*

e-mail: abtschinez@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-7142-6952

У статті висвітлено морфологічні аспекти прикметників української мови та особливості роботи з ними в іншомовній аудиторії. Зазначено, що першочергова мета навчання аспектів української мови як рідної та іноземної відрізняється. Навчаючи студентів-іноземців прикметників української мови, передусім, викладач формує навички й уміння використання в усному та писемному мовленні відмінкових форм прикметників в однині та множині, вироблення автоматизму в застосуванні відмінкових форм. Наголошено, що лише систематичне практичне використання прикметників у мовленні (як усному, так і писемному) сприяє засвоєнню лексичних і морфологічних аспектів прикметників української мови. Ґрунтовно проаналізовані види робіт над зазначеною темою.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лексико-граматична категорія прикметників, прийменниково-відмінкова система мови, національно орієнтована методика навчання, комунікативно спрямоване вивчення прикметників.

Постановка проблеми. Навчання української мови іноземних студентів супроводжується низкою труднощів, спричинених різними чинниками. Насамперед, постає питання, як оптимізувати процес навчання та зробити його ефективним. У цій розвідці звернемо увагу на особливості роботи над морфологічними аспектами прикметників української мови в іншомовній аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методичні проблеми навчання української мови як рідної порушували у своїх працях такі дослідники, як З. П. Бакум, О. М. Біляєв, Т. К. Донченко, С. О. Караман, В. Я. Мельничайко, М. І. Пентилюк, К. М. Плиско, І. О. Пометун та ін.; питання лінгвістичних засад методики викладання української мови як іноземної досліджували такі науковці, як Л. Є. Азарова, С. В. Альохіна, Н. В. Василенко, В. М. Вінницька, С. А. Воробйова, І. В. Жогіна, Н. Ф. Зайченко, Н. П. Плющ, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська та ін. Попри значну кількість напрацювань у галузі методики навчання української мови як іноземної, недостатньо вивченою залишається проблема навчання морфологічних аспектів різних частин мови в цілому та прикметника зокрема.

Мета статті – розкрити особливості навчання прикметників української мови як іноземної; з'ясувати шляхи оптимізації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що загальне категорійне значення прикметників полягає у вираженні ознаки предмета, що граматично виявляється в категоріях роду, числа та відмінка. Отже, в